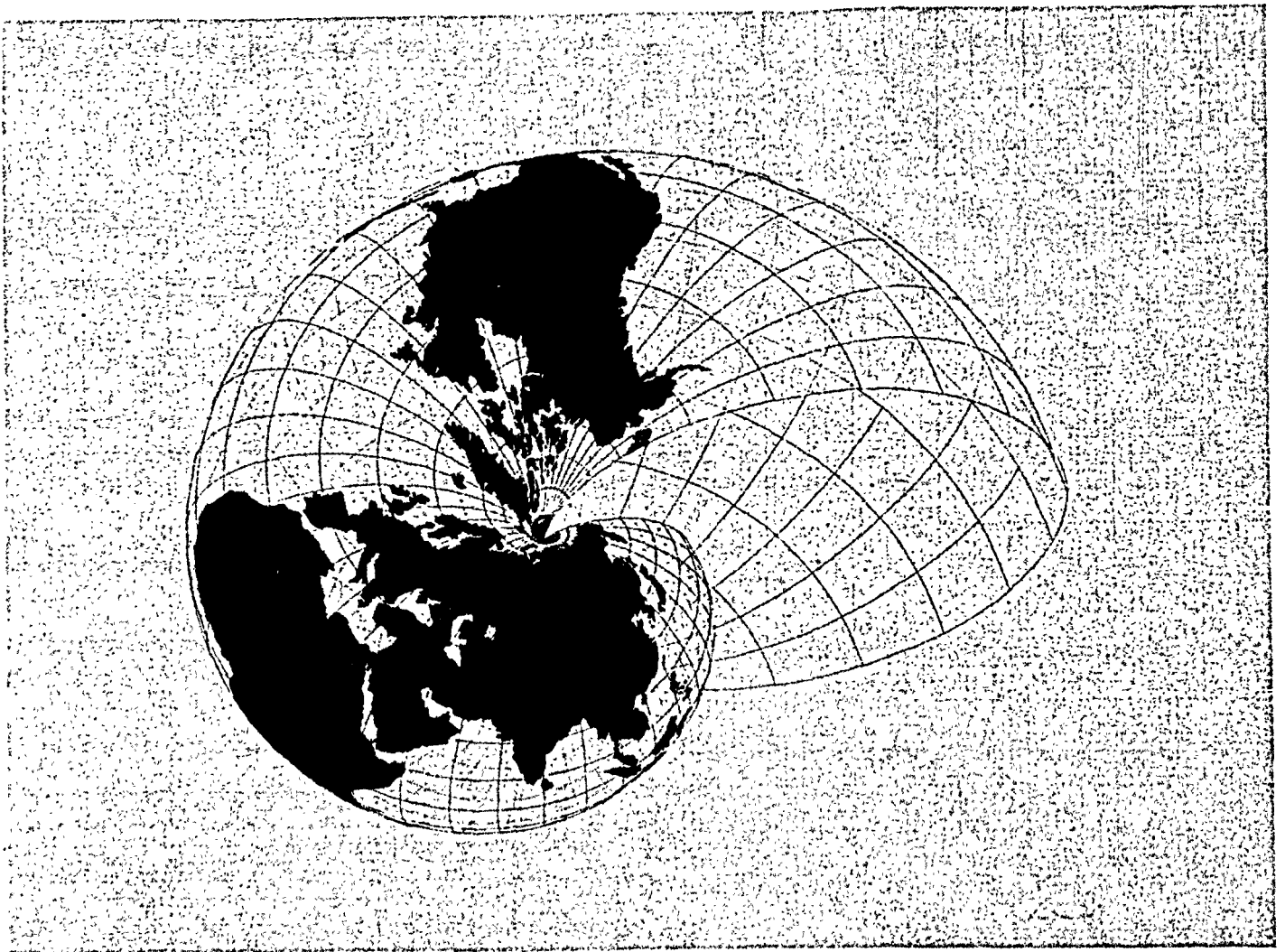




Ἡ παρέμβαση τοῦ R. Ledda

Ἡ συνάντησή μας ἐπὶ τῶν προβλημάτων ασφαλείας καὶ συνεργασίας στὴν Εὐρώπῃ πραγματοποιεῖται σὲ μιά λεπτή καὶ δύσκολη στιγμή. Ἡ πληγὴ τοῦ Ἀφγανιστάν δὲν ἔχει ἀκόμα ἐπουλωθεῖ, οἱ πρῶτες δηλώσεις τοῦ προέδρου Reagan, εἶναι σκληρές, τὸ Μεσανατολικὸ ζήτημα ἐξαπλώνεται καὶ περιπλέκεται, ἡ κατάσταση στὴν Πολωνία περιβάλλεται ἀπὸ ἀβεβαιότητα, ἡ Κεντρικὴ Ἀμερικὴ ἀπειλεῖται ἀπὸ τὸν πειρασμὸ τῶν παρεμβάσεων. Αὐτὰ εἶναι τὰ πλεονάζοντα μόνο συμπτώματα μιᾶς παγκόσμιας κατάστασης πού ὅλο καὶ περισσότερο φορτίζεται ἀπὸ ἄγνωστα στοιχεῖα. Οἱ ἀπάνσεις πού θὰ ἐκφραστοῦν καὶ θὰ συζητηθοῦν στὴ συγκέντρωση αὕτη μποροῦν κάλλιστα νὰ ποι-

κίλλουν, πιστεύω ὅμως ὅτι ἡ συνειδητοποίηση τῶν διαστάσεων τῆς πολυπλοκότητος καὶ τῆς σοβαρότητος τῆς σημερινῆς διεθνοῦς κρίσης θὰ εἶναι κοινή.

Γιὰτὶ δὲν ἀποτελεῖ κινδυνολογικὴ ὑπερβολὴ νὰ ἰσχυριστοῖ κανεὶς ὅτι ἡ ἀνθρώπινη συνείδηση ἀντιμετωπίζει γιὰ μιά ἀκόμα φορὰ ἓνα δίλημμα πού γιὰ δύο δεκαετίες, τουλάχιστον, εἶχε καταστῆ ἀπομακρυσμένο ἂν ὄχι καὶ ἀδύνατο πόλεμος ἢ εἰρήνη, σὰ δυνατές ἐναλλακτικὲς λύσεις.

Πράγματι ποτὲ δὲν ὑπῆρξε τόση ἀσάθεια καὶ ἀνασφάλεια στὸν κόσμον ὅσο τώρα. Ἡ κρίση εἶναι δομικὴ καὶ ἂν δὲν βρεθοῦν κατάλληλες λύσεις, ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ ἀνακύψει μιά ἀσταθὴς δομικὴ κατάσταση, μιά προϊούσα ἀνικανότητα νὰ ἐλεγχθοῦν οἱ παγκόσμιες ἐντάσεις, πράγμα πού θὰ μᾶς φέρει στὰ πρόθυρα μιᾶς γενικευμένης σύρραξης.

Μέχρι τώρα τὸ διεθνὲς σύστημα μπόρεσε νὰ ἀπορροφήσει τίς σοβαρὲς ἐντάσεις πού παρουσιάστηκαν στὴ διάρκεια τοῦ χρόνου, καὶ εἶναι καλὸ νὰ μὴν τὸ ὑποτιμοῦμε αὐτό γιὰ νὰ ἀποφύγουμε ἓνα πνεῦμα ἡττοπάθειας. Ἐν τούτοις, ὁ καθένας ξέρει

δτι ή ικανότητα αυτή δοκιμάζεται όλο και πιο σκληρά λόγω της συγχότητας μέ την όποία γίνεται προσφυγή στη βία.

Οί έντάσεις και οί συγκρούσεις πολλαπλασιάζονται, εξαπλώνονται και, πράγμα άκόμα σοδαρότερο, άλληλοεπηρεάζονται άλυσιδωτά, όπως ένας όγκος που δαθμαία κατατρώγει όλόκληρο τό σώμα των διεθνών σχέσεων. Οί πολιτικοί και οί οικονομικοί παράγοντες εμπλέκονται όλο και περισσότερο. Ή άλληλεξάρτηση αυξάνεται, πράγμα που είναι διαφορετικό, ή, στην πραγματικότητα, τό αντίθετο της «διασύνδεσης» (linkage) για την όποία πολλά επιφανειακά σχόλια έγιναν τις τελευταίες έβδομάδες — και καμιά χώρα ή ομάδα χωρών, περιλαμβανομένης και της Εύρώπης δέν μπορεί νά θεωρήσει ότι είναι άπομονωμένη και ότι μπορεί νά παραμείνει άτρωτη από τις άναστατώσεις και τις άναταραχές που παρουσιάζονται σε άλλα τμήματα του πλανήτη.

Έδώ και κάμποσο καιρό, έμεις, οί Ίταλοί κομμουνιστές, δέν είμαστε προκατελημμένοι, εύνοϊκά ή όχι απέναντι στις ΗΠΑ ή στη Σοβιετική Ένωση. Κρίνουμε άμερόληπτα τις πράξεις τους και τη συμπεριφορά τους και έκφράζουμε αυτόνομες κρίσεις. Καταδικάσαμε καθαρά τη σοβιετική επέμβαση στό Άφγανιστάν, θεωρώντας την όχι μόνο σά σοδαρή παραβίαση της άνεξαρτησίας και της κυριαρχίας μιας χώρας, αλλά και σάν ένα από τά στοιχεία που όξυναν τη διεθνή κρίση και την κρίση της ύφεσης.

Άλλά πιστεύει σοδαρά κανείς ότι αυτή ή κρίση αρχίζει από τό Άφγανιστάν; Όποιος εξετάζει αντικειμενικά τις παγκόσμιες μεταβολές της τελευταίας δεκαετίας ξέρει ότι οί αίτίες είναι δαθύτερες και συνθετότερες.

Άρκει νά θυμηθούμε τη σημασία των διεκδικήσεων του Νότου και την άρνηση στην όποία προσέκρουσαν, πράγμα που ένέτεινε τό δραματικό πρόδλημα της ύπανάπτυξης και αύξησε τις συγκρούσεις, τόν πολλαπλασιασμό των έθνικών, πολιτικών και κοινωνικών παραγόντων μέ την έπιστροφή της Κίνας στη διεθνή σκηνή και μέ την επακόλουθη επέκταση νέων απαιτήσεων για αυτόνομία και συμμετοχή στη διεύθυνση των παγκόσμιων ύποθέσεων. Ή νά θυμηθούμε την οικονομική ανάπτυξη της Εύρώπης, της Ίαπωνίας και των πετρελαιοπαραγωγικών χωρών. Ή άκόμα την κρίση των μεγάλων πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών μοντέλων και, έπομένως, την αντικειμενική παρακμή της ήγεμονίας των δύο υπερδυνάμεων. Και θά μπορούσε κανείς νά συνεχίσει... Όλοι αυτοί οί παράγοντες είναι που κλόνισαν δίαία τις υπάρχουσες ίσορροπίες και έθεσαν τό κρίσιμο ζήτημα ενός νέου διεθνούς συστήματος και μιας νέας διεθνούς τάξης σύμφωνης μέ τούς μετασχηματισμούς αυτούς.

Χωρίς μία σφαιρική, ή μάλλον, μία έπιστημονική θεώρηση του τί συμβαίνει και του τί διαδραματίζεται στον κόσμο, θά είναι πραγματικά δύσκολο νά καταλάβουμε γιατί ή ύφεση βρίσκεται σε κρίση και γιατί αναπνέουμε σήμερα, για μία άκόμα φορά, τόν άέρα του ψυχρού πολέμου.

Στην πραγματικότητα, ή μονομερής άναζήτηση μορφών και εύθυνών (τό καλό από τη μία μεριά και τό κακό από την άλλη) είναι υπερβολικά άπλές και παραπλανητικές λύσεις.

Υπάρχει έδώ ένα καθήκον για την εύρωπαϊκή άριστερά: νά καταπολεμήσει μίαν άπλοϊκή, μανιχαϊκή, δαιμονολογική και λαθεμένη έρμηνεία της παγκόσμιας κρίσης. Ή έρμηνεία αυτή

ένθαρρύνει τό φαύλο κύκλο των φόβων και των άμοιβαίων ύποψιών, των λανθασμένων αντίληψεων των προθέσεων τοί αντιπάλου, της έλλειψης κατανόησης των κινήτρων των άλλων.

Τό σπουδαιότερο είναι νά δούμε που έχουμε φθάσει και νά προσπαθήσουμε νά σπάσουμε τό φαύλο κύκλο μιας παγκόσμιας λογικής που τείνει νά δει τά πάντα σε σχέση μέ τις ΗΠΑ και τη Σ.Ε. — σάν νά παιζόταν τό παγκόσμιο παιχνίδι μόνο σε δρους ζωνών επιρροής που πρόκειται νά κατακτηθούν ή νά χαθούν από τη μία ή την άλλη δύναμη, στη βάση κανόνων που πάντοτε ύπαγορεύονται από τις δύο υπερδυνάμεις και που ήδη δείχνουν κύρια πρόσ τό ρόλο που θά πρέπει νά παίζουν οί στρατιωτικές δυνάμεις.

Έδώ βρίσκεται ή λειτουργία που μπορεί νά εκπληρώσει ή Εύρώπη — νά αποφασίσει νέους κανόνες του παιχνιδιού, νά ανατρέψει τη λογική που παγώνει κάθε άλλαγή και κορυφώνει τη διεθνή κρίση, νά αναίξει νέους δρόμους που οδηγούν σε μία νέα διεθνή τάξη.

Πώς μπορεί νά γίνει αυτό; Άν μου επιτρέπεται νά χρησιμοποιήσω μίαν έκφραση κάπως φθαρμένη από τό χρόνο, θά έλεγα ότι πρέπει νά δράσουμε μέ μεγάλο ρεαλισμό και ταυτόχρονα μέ νέες ιδέες, μέ συγκεκριμένες προτάσεις και μέ ενδιαμέσους έστω και μικρούς στόχους που θά πηγάζουν όμως από γενικές θεωρήσεις και κατευθυντήριες γραμμές προσαρμοσμένες στην πραγματικότητα που έχουμε μπροστά μας.

Γιά προφανείς λόγους χρόνου θά περιγράψω πολύ γενικά μερικά από τά σημεία πρωτοδουλιών που θεωρώ επείγοντα και ιδιαίτερης προτεραιότητας.

Τό πρώτο άφορά τη διεύρυνση και όχι τη μείωση των περιθωρίων της ύφεσης. Οί φωνές που ύψώθηκαν καταγγέλοντας ότι ή ύφεση είναι άχρηστη, άκόμα και έγγενως επικίνδυνη, αυξάνονται και έτσι ή άποψη μας μπορεί νά φανεί σάν ήθικός έξορκισμός. Υπάρχουν εν τούτοις συγκεκριμένοι, αντικειμενικοί λόγοι για τούς όποιους ή Εύρώπη και ιδιαίτερα ή εύρωπαϊκή άριστερά θά έπρεπε νά γίνει ό ύποκινητής μιας άποφασιστικής πρωτοδουλίας προς αυτή την κατεύθυνση, όχι μόνο γιατί ή Γηραιά Ήπειρος περισσότερο από κάθε άλλη, έδρεψε τό όφέλη των αποτελεσμάτων της ύφεσης: αυτό θά ήταν ένα περιορισμένο κίνητρο και επιπλέον άνίκανο νά επιζήσει σε ένα κόσμος κυριαρχούμενο από τεταμένες σχέσεις. Πιστεύω αντίθετα ότι είναι άναγκαίο νά σκεφθούμε επί τριών βασικών ζητημάτων. Πρώτο, ή κρίση της ύφεσης και ή αντιπαράθεση ένθαρρύνουν άναποτελεσματικές στάσεις άναδίπλωσης και έπίσης έξωτερικές παρεμβολές και παρεμβάσεις. Δεύτερο (και συνέπεια του πρώτου): πιέζουν για εύθυγράμμιση και για συμμόρφωση στην παλιά πειθαρχία των συνασπισμών, παραδίδοντας κάθε αντικειμενική άναγκαιότητα και ύποκειμενική θέληση για αυτόνομία, κάνοντας την Εύρώπη, όπως και τόν ύπόλοιπο κόσμο, νά πληρώσει ένα τίμημα που θά είναι τελείως διαφορετικό και πολύ ψηλότερο απ' ότι ήταν στη δεκαετία του '50, όχι μόνο στο πολιτικό, αλλά και στο οικονομικό πεδίο. Τρίτο και τελευταίο, έπειδή ή άριστερά άκόμα και στις πιο άτολμες μορφές της θά δυσκολευόταν νά άντέξει στο πλήγμα αυτό: οί συντηρητικές και μετριοπαθείς δυνάμεις θά ήσαν αυτές που θά έπωφελούνταν κυρίως από μία άκαμπτη αντίπαράθεση.

Έν τούτοις, ένα καινούριο λανσάρισμα της ύφεσης θά είχε

μιά συνέπεια. Ή κρίση της είναι ταυτόχρονα κρίση των αναπόφευκτων διπολικών όρων που ξητε, όταν αναβίωne μέσα από τον ψυχρό πόλεμο, στον εκδημοκρατισμό και την αβρωση των διεθνών σχέσεων.

Αν αυτή ή αντίληψη της ύφεσης προτεινόταν πάλι σήμερα, θά είχε απλώς τά χαρακτηριστικά ενός αναμασήματος του δόγματος Sonnenfeldt, ίσως σέ παγκόσμιο επίπεδο, μέ την Εύρωπη γιά μιά άκόμα φορά περιορισμένη στό ρόλο ενός εδάφους έλιγμών, ενός κατώτερου προσαρτήματος του ισχυρότερου εταίρου.

Προφανώς δέν τίθεται ζήτημα υποτίμησης της βαρύτητας και των λειτουργιών των μεγάλων δυνάμεων· αυτό θά ήταν πραγματικά μή ρεαλιστικό. Αντίθετα, πιστεύω, ότι είμαστε όλοι πεισμένοι ότι χωρίς μιά βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ είναι έξαιρετικά δύσκολο νά δάλουμε ξανά σέ κίνηση μιά θετική διαδικασία στίς διεθνείς σχέσεις. 'Αλλά γι' αυτόν άκριδώς τό λόγο, αν αυτή ή βελτίωση επιδιώκεται καί ή Εύρώπη πρέπει νά την αντιμετωπίσει, απαιτείται ένας ψηλός βαθμός αυτόνομίας, πολιτικής θέλησης και άμέσων πρωτοβουλιών. Ξέρουμε την αντίρρηση σέ όλα αυτά: μά τότε θέλετε νά διασπάσετε τή συμμαχία, θέλετε νά όλισθήσετε πρός τό έδαφος της αποκαλούμενης φινλανδοποίησης. Αυτό όμως δέν είναι τό θέμα μας. Πέρα από τό σεβασμό που τρέφουμε γιά τίς ουδέτερες χώρες και γιά τή Φινλανδία, όσον αφορά έμάς τούς 'Ιταλούς κομμουνιστές, τό πρόβλημα δέν βρίσκεται στην παραμονή ή όχι στην 'Ατλαντική Συμμαχία. Είμαστε πεισμένοι ότι μιά μονομερής δράση στίς παρούσες περιστάσεις, θά προκαλούσε μόνο περαιτέρω δυσκολίες στίς σχέσεις 'Ανατολής - Δύσης και θά αύξανε τή δυσπιστία, τίς ύποψίες και τούς φόδους. 'Αλλά τά πραγματικά προβλήματα είναι, άφ' ενός, πώς νά είμαστε στη Συμμαχία, μέ ποιά φωνή, μέ ποιές άτυπες έξουσίες στον καθορισμό της πολιτικής και της γραμμής που θά ακολουθηθεί, και άφ' έτέρου νά πάρουμε υπόψη και νά αναγνωρίσουμε σαν ένα όμαλό δεδομένο της Συμμαχίας την ύπαρξη άποκλίσεων, αναλύσεων και συμφερόντων που μπορεί νά είναι, και είναι, διαφορετικά.

Φυσικά ή ύφεση δέν είναι μιά άφηρημένη διαδικασία και εκφράζεται μέ συγκεκριμένες πράξεις και έπιλογές: ή πρώτη άφορά τό ζήτημα των έξοπλισμών. 'Ο ρεαλισμός μάς διδάσκει ότι ή διατήρηση της στρατιωτικής ισορροπίας υπήρξε μέχρι τώρα ένας ούσιαστικός όρος της ασφάλειας. Μπορεί νά είναι παράλογο, αλλά έτσι είναι. Έτσι ήταν μέχρι σήμερα, αλλά τώρα είναι άκόμα περισσότερο, δεδομένων των νέων πρακτικών και δογμάτων που επιδιώκουν την υπεροπλία ως τή μόνη δύναμη άποτροπής. Μία επικίνδυνη προοπτική, που μάς υποχρεώνει νά θεωρούμε την ισορροπία του τρόμου σαν ένα θετικό αγαθό, έφόσον ή επιδίωξη της υπεροπλίας θά ύπονόμεινε τίς ίδιες τίς βάσεις κάθε διαπραγμάτευσης που είναι άκριδώς οι ισορροπίες και ή ισοδυναμία (των δύο υπέρδυνάμεων). 'Αν προσθέσουμε σ' αυτό τίς ταχύτατες προόδους της τεχνολογίας, καταρρέει μιά άκόμα προϋπόθεση των διαπραγματεύσεων: ή δυνατότητα έλέγχου των έξοπλισμών του άντιπάλου και, επομένως, των επιθετικών του συστημάτων. Αυτό που πραγματικά παίζεται δέν είναι μόνο μιά πανάκριδη κούρσα έξοπλισμών που έμπεριέχει σοδαρά στοιχεία παραπέρα παγκόσμιας αστάθειας, αλλά επίσης ή απώλεια της τελικής κατάκτησης κάποιας

βαρύτητας που είχε κατορθωθεί νά διασωθεί από την κρίση της ύφεσης: των διαπραγματεύσεων γιά τον έλεγχο των έξοπλισμών που κορυφώθηκαν τό 1979 μέ την ύπογραφή της συμφωνίας SALT 2. 'Ωστόσο, αυτός ό ίδιος ό ρεαλισμός μάς διδάσκει κάτι άλλο: μάς λέει ότι ή υπεράσπιση των ισορροπιών δέ μπορεί νά είναι στατική και ότι οι ισορροπίες δέ μπορούν νά παγιωποιηθούν μιά γιά πάντα. Ένώ συνιστούν τή μόνη παράμετρο ασφάλειας δέ θά έμποδίσουν μιά κούρσα πρός τά επάνω, μιά συνεχή αναπροσαρμογή πρός ύψηλότερα επίπεδα. Γιά τό λόγο αυτό είναι σημαντικό νά εισαγάγουμε νέες κατευθυντήριες ιδέες στον τομέα αυτό. Πρώτον, πώς ή έλεγχόμενη ανάπτυξη δέν είναι πιά άρκετή, πώς είναι άναγκαίο νά τείνουμε πρός ισορροπίες που περιορίζουν και μειώνουν τό επίπεδο των έξοπλισμών. Δεύτερο, ότι οι διαπραγματεύσεις δέ μπορούν νά θεωρηθούν σαν κάτι ξεχωριστό, ή άκόμα χειρότερο, σαν κάτι αντίτιθέμενο πρός την ασφάλεια, αλλά σαν αναπόσπαστο και κατά πολλούς τρόπους άποφασιστικό τμήμα της. Τρίτο, ότι ή ίδια ή φύση της ασφάλειας δέ μπορεί πιά νά βασιστεί σέ στρατιωτικά μέσα ή σέ διαπραγματεύσεις γι' αυτά, αλλά σέ ένα εύρύ δίκτυο πολιτικών και οικονομικών σχέσεων και συνεργασίας. Πιστεύω ότι είχε δίκιο ό Willy Brandt όταν έλεγε, συμμετέχοντας στη Διάσκεψη της Μαδρίτης: «Αν στον στρατιωτικό τομέα δέν ύπάρχει ένα όριο έξοπλισμών που νά αντιστοιχεί πρός τή συνεργασία στο πολιτικό και οικονομικό πεδίο, πολύ λίγες δυνατότητες ύπάρχουν γιά την επιδίωση της ύφεσης».

'Αλλά όλα αυτά θά είναι δυσκολότερο νά επιτευχθούν αν ή Εύρώπη και ή ευρωπαϊκή άριστερά δέν άναθεωρήσουν ενεργητικά τά όργανα και την ιδέα της διαπραγμάτευσης. 'Η συμφωνία SALT 2 έχει παώσει, οι διαπραγματεύσεις της Βιέννης βρίσκονται σέ άδιέξοδο, οι συνομιλίες των 'Ηνωμένων Έθνών θάβονται κάτω από ένα άτελείωτο κουβεντολόι, ή έπιτυχία της έπίσκεψης του καγκελάριου Schmidt στη Μόσχα δέν είχε συνέχεια. Πράγματι, ή Συνδιάσκεψη της Μαδρίτης συναντά μεγάλες δυσκολίες. Θά συζητήσουμε τά προβλήματα αυτά σέ μιά έπιτροπή. Άρκει νά ύπενθυμίσουμε ότι σέ ένα κόσμο όπου όλοι φοβούνται όλους, όπου όλοι αισθάνονται περικυκλωμένοι και άρα προστατευμένοι μόνο από τίς δικές τους δυνάμεις, είναι άνάγκη νά παλέψουμε μέ τον άπαιτούμενο ρεαλισμό γιά νά μήν άποκηρυχθεί ή διπλωματία των λειτουργιών της, εκεί και όταν χρειάζεται, περισσότερο σέ τόπους έντασης, σέ στιγμές έντασης.

Είναι περισσότερο παρά ποτέ έπείγον και άναγκαίο νά αρχίσουμε διαπραγματεύσεις. Θεωρούμε άκόμα ισχύουσα την πρόταση που έκαναν πριν από καιρό οι 'Ιταλοί κομμουνιστές νά ματαιωθεί, και από τίς δύο πλευρές, ή έγκατάσταση των νέων πυραύλων. Οι διαπραγματεύσεις αυτές θά άποδεικνύονταν σίγουρα χρήσιμες, αν και είναι προφανές ότι ή πρόταση αυτή δέν μπορεί νά θεωρηθεί ως «έκ των ών ούκ άνευ» γιά την έναρξη των διαπραγματεύσεων αυτών. Τό σημαντικό είναι νά αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις. Καί επιτρέψτε μου νά πώ ότι ή Εύρώπη δέν μπορεί νά περιμένει ούτε νά αφήσει τό θέμα στα χέρια των υπέρδυνάμεων. Θεωρούμε επομένως έγκυρη την πρόταση συμμετοχής της Εύρώπης στίς διαπραγματεύσεις γιά τούς ευρωπυραύλους και τή διεξαγωγή των διαπραγματεύσεων σέ ένα δήμα ad hoc άνάμεσα στο Σύμφωνο της Βαρσοβίας και τό NATO.

Ένα τελευταίο σημείο, πού θά περιγράψω άδρά. Μιλάμε πολύ γιά τή συνεργασία σάν ένα μέσο γιά περισσότερη ασφάλεια καί ύφεση.

Άν ή ανάλυση τής μεγαλύτερης άλληλοσύνδεσης τών οικονομικών συστημάτων, τών έθνικών καί περιφερειακών οικονομιών είναι σωστή, όπως νομίζουμε ότι είναι, κανείς —καί ακόμα λιγότερο ή Εύρώπη πού είναι φτωχή σέ πρώτες ύλες καί ενέργεια καί πόρους— δέν μπορεί νά ενδιαφέρεται γιά μιά μείωση τών άμοιβαίων οικονομικών σχέσεων μέ τήν Άνατολή καί σέ μιά σύγκρουση μέ τίς χώρες πού παράγουν πρώτες ύλες. Δέν είναι τυχαίο ότι μιά άπό τίς σοβαρότερες αντίθεσεις πού δημιουργήθηκαν στήν Άτλαντική Συμμαχία είναι άκριβώς ή πρόταση επέκτασης τών περιοχών τής άποστολής της καί τής παρουσίας της έκτός τής περιοχής καί έκτός τών δεδηλωμένων σκοπών της. Η Εύρώπη καί ιδιαίτερα ή εύρωπαϊκή άριστερά ξέρουν ή θά έπρεπε νά ξέρουν ότι μόνο μέσω τής έντατικοποίησης τών σχέσεων ισότιμης συνεργασίας είναι δυνατό νά ξεπεράσουν μιά δύσκολη καί άβέβαιη οικονομική κατάσταση. Γίνεται επείγον νά προσαρμοστεί ή Εύρώπη στή νέα οικονομική πραγματικότητα. Θά ήθελα νά πω περισσότερα. Μόνο ό καθορισμός μιάς νέας αναπτυξιακής στρατηγικής πού υίόθετεί μιά θετική λύση τού προβλήματος Βορρά—Νότου σάν κεντρικό σημείο της μπορεί νά ξεπεράσει τή σημερινή οικονομική κρίση. Μόνο μιά νέα διεθνής οικονομική τάξη, πιό δίκαιη, πιό ισότι-

μη, βασισμένη στήν ίση άλληλεξάρτηση μπορεί νά άπομάνει, όσον άφορά τήν Εύρώπη ή τήν πλειοψηφία τών χωρών τουλάχιστον, τή θάναυση καί όχι άφιλόκερδη —γιά τίς κυριέες τάξεις— προοπτική τής μηδενικής ανάπτυξης. Υπάρχει έδώ ένας τρίτος δρόμος, πού σχετίζεται μέ τή διαφορετικότητα τής ανάπτυξης καί μέ τόν όποιο πρέπει νά άσχοϋμε μέ έπιμονή καί δύναμη στίς ιδέες μας.

Καταλαβαίνω ότι όλα αυτά τά σημεία μπορεί νά φαίνοϋτοπικά σέ σχέση μέ μιά πραγματικότητα πού φαίνεται πηγαινέι πρós τήν αντίθετη κατεύθυνση. Είναι όμως ρεαλικό νά νομίσουμε ότι ό κόσμος μπορεί νά συνεχίσει κατ' ατόν τρόπο, χωρίς νά φτάσει σ' ένα τραγικό τέλος; Είναι ρεαλιστική ή άπλή διαχείριση αϋτού πού ήδη ύπάρχει καί ή παγκή προσαρμογή σέ δεδομένες συνθήκες;

Νομίζω όχι. Πιστεύω, αντίθετα, ότι στήν Εύρώπη καί κόσμο ύπάρχουν ισχυρές κοινωνικές πολιτικές καί θρησκευές δυνάμεις πού μπορούν νά δείξουν τό δρόμο πρós ύπενες συγκεκριμένες προτάσεις καί ρεαλιστικές καινοτομίες πρωτοβουλίες, ένόσω ή εύρωπαϊκή άριστερά θά ξέρει πώ τίς προωθει στίς μάζες μέ τούς συμβιβασμούς πού απαιτοί περιστάσεις.

Μετάφραση άπό τά άγγλικά: Σπύρος Βασιλάκ